

Věra Angiová

Režiséra Pála Gábora (nar. 1932) známe zejména z jeho zdařilého filmu Putování s Jakubem (1972), v němž prostřednictvím služebníků jízdy dvou mladých kontrolorů hasících přístrojů poznáváme nelicencovanou realitu rozmanitých prostředí současného Maďarska a řadu zajímavých lidských typů. Gábor – který nejdříve působil několik let jako pedagog a redaktor závodního časopisu – absolvoval Vysokou školu dramatických umění v Budapešti r. 1961 a patřil k zakladatelům experimentální dílny mladých filmařů Studia Bély Balázse. Natočil několik pozoruhodných dokumentárních a televizních filmů a točí je průběžně dodnes. Jeho první celovečerní hraný film Zakázané území (1968) pátrá po příčinách a vinách ničivého požáru ve velké továrně na umělé hmoty a odkrývá přitom řadu palčivých problémů v mezilidských vztazích a současně společenské praxi. Ve své další práci, ve filmu Horizont (1971) líčí v postavě samostatného dospívajícího chlapce rozporuplné životní postoje generace, která nastoupila koncem šedesátých let, i podmínky, z nichž tyto postoje vzešly. Dosud jediným ohlédnutím do dávnějších dějin v Gáborově tvorbě je jeho film Epidemie (1975), zachycující příběh mladého osvědčeného lékaře uprostřed dramatických událostí v době pustošivé epidemie cholery ve východní části monarchie v roce 1831. Tomuto navýsost angažovanému tvůrci však zřejmě daleko více vyhovuje tematika, která má dnešnímu divákovi co říci o nejozřejavějších otázkách současnosti. Děj filmu Věra Angiová se sice odehrává

v době nedávno minulé, vyplňuje však nepochybně značnou mezeru ve vědomí mladších, ale i starších současníků. Rovnocenným spoluvůrcem na tomto filmu byl režiséru Gáborovi mladý, neobyčejně mnohostranně nadaný kameraman Lajos Koltai (např. Adopce, Epidemie, Krasavci a blázni, Čert bije svou ženu, Konečně jsem doma, Hřebčinec), který ve filmu Věra Angiová dokázal zkomponovat z nejpoetičtější základní jednotky filmového obrazu – z mimiky lidské tváře – opravdové drama. Na těchto maximálně zvětšených tvářích se vlastně odehrává celý příběh, v nich se odráží doba, plná do krajnosti vyostřených protikladů. Oči protagonistů tohoto filmu řečnou divákovi často víc, než neméně mistrně zachycená atmosféra celků, věrně evokující řadu výstředních dobových prostředí a dějů. Společnou zásluhou režiséra, kameramana i herců – mladičké Veroniky Papové v titulní roli, Erzsi Pásztorové (Anna Trajánová), Évy Szabóové (Marie Muškátová), Tomáše Dumaiho (profesor André) – je film neuvěřitelně divácký zážitek. Svědčí o tom nejen řada profesionálních, domácích i zahraničních cen (cena FIPRESCI na MFF v Cannes, Stříbrná mušle na MFF v San Sebastianu, Cena kritiky a cena diváků na MFF v Sao Paulu, Velká cena na MFF v Chicagu a Cena maďarské filmové kritiky za rok 1979), ale především spontánní, často vzrušená odezva, která se projevila po loňském uvedení filmu v Maďarsku na mnohých besedách s obecnstvem různého věku, zaměřených a profesí. kp

Rok 1948 je v Maďarsku nazván „rokem obratu“. Poté, co se maďarský lid vypořádal s válečnými zločinci, po pozemkové reformě, znárodnění a postupné demokratizaci veřejného života, dochází ke sloučení komunistické strany se sociálně demokratickou ve Stranu maďarských pracujících, jež se stává vůdčí silou ve státě. Nastává doba nevidaného společenského a hospodářského vzestupu a netušených sociálních a kulturních vymožeností, o jakých se lidu v dosud zaostalé agrární zemi ani nesnilo. Současně je to však také doba plná rozporů a některých omylů a přehmatů, často způsobených v dobré vůli, ale i následkem nebla-

hého vlivu prvních známek deformací pozdějšího kultu osobnosti. Spisovatel Endre Vészi ve své stejnojmenné novele zachytil právě tento historický okamžik na příběhu dívky, která se teprve začíná orientovat ve světě a na níž působí pozitivní i negativní vlivy doby, jež utvářejí její osobnost a předznamenávají její další vývoj. Jak říká režisér Pál Gábor, tvůrci určili svůj film dnešním mladým lidem, kteří mají o této době nedostatečné nebo zkrácené představy, ale i těm zralejším, v jejichž vzpomínkách už leccos vybledlo. Poněvadž film Pála Gábora patřil v loňském roce k nejzajímavějším a nejvýše hodno-

ceným maďarským filmům a budeme mít možnost vidět ho i v našich kinech, seznamujeme čtenáře s podstatnými ukázkami z jeho scénáře.

ZASEDAČKA V NEMOCNICI

Pošmourné šero podzimního dne padá do místnosti řadou velkých oken a láme se o hustý dým z cigaret. U řečnického pultu mluví právě jeden z lékařů o historické nutnosti sloučení obou dělnických stran. Ruce v kapsách bílého pláště, hromadí cizí slova a ustavičně opakuje: – *My revolucionáři...* Někdo rozsvítí, z šera zřetel-

něji vystupují detaily někdejší chirurgické ambulance a postavy lidí, sedících většinou příkře, ve snaze splynout s okolím.

Mezi nimi utíká mladá dívka v ošetřovatelské zástěře. Plaše se rozhlíží, vidíme teď místnost jejíma očima a přes řečnickova slova, clonou tichého šumu v sále, slyšíme zřetelně její vnitřní hlas: „*Ne, raději se nepřihlásím! Nebudu mluvit, ani kdyby mě vyzvali... Proč jen pořád opakuje, my revolucionáři...?*“

–... *my revolucionáři* – končí svůj projev lékař u řečnického pultu, – *porazíme síly reakce, které chtějí zabránit dějinnému sjednocení stran komunistů a sociálních demokratů!*

Sálem proběhne chabý, vzápětí odumírající potlesk. Od předsednického stolu zazní rutinovaná výzva: – *Vyjádríte se, soudruzi!... Kdo žádá o slovo?*

Ta plachá ošetřovatelka, Věra Angiová, se prudce vymrští ze svého místa. Její slova jsou překvapivě výbušná: – *Vedení nemocnice nás úplně přehlídí, nedbá našich připomínek a potřeb! Jsme pro ně jenom personál!... Pan primář si počíná jako pámbu, trůní si nad námi...!* V zakouřeném místnosti se k ní obrací udivené tváře, u předsednického stolu si instruktor z okresu, rudolící muž středního věku, začne chvatně dělat poznámky. Vidíme lístek s otázkou: „Kdo je to?“

A odpověď, načmáranou na okraj novin: „Bývalá uklízečka Věra Angiová. Teď dělá pomocnou ošetřovatelku.“

Věra Angiová vnímá teď své okolí už jenom jako jednotlivou nažloutlou hmotu, zřetelně vidí pouze nechápavý pohled svého souseda, který jako by říkal: „Co se do toho pleteš, holka...?“

– *Pokračuj, soudružko!* – slyší od předsednického stolu. – *Řekni nám upřímně, co máš na srdci...!* Věra Angiová pokračuje, ale vidí se zvenčí, jako by to ani nebyla ona: – *Doktoři čekají jenom na tuzér! Natahujou dlaně, dřív než se pacienta dotkni!* – Zvyšuje hlas: – *A pro ty prachaty pořádky ještě existují ajnclíky...!*

PRIMÁŘOVA PRACOVNA

Pan primář je jemný štíhlý šedesátník suverénního chování, zvyklý zřejmě na shovívavě laskavý projev vůči všem. Věra Angiová před ním sedí v koženém křesle. Je jí úzko.

Primář mluví tichým, ale při pohledu na její zarputilý výraz zvolna se měnícím tónem: – *Jste tady u nás už přes tři roky a byl jsem přesvědčen, že jste mezi námi spokojena... Pokud vím, byla jste dokonce navržena do kursu pro ošetřovatelky...!* Dívka překvapeně vzhledne. „*Ten chlap se mě bojí...!*“ pomyslí si a nahlas vybuchne: –

A má být?! To nic nemění na tom, co se tady děje! Vy všichni si myslíte, že jste něco víc, než my! Pro vás se vůbec nic nezměnilo!

OKRESNÍ SEKRETARIÁT STRANY

– *Nikdo ti nemůže ublížit, soudružko, o to už se postaráme,* – ujišťuje Věru Angiovou okresní instruktor. – *Pana primáře zatím ještě drží reakční síly. Je to prý vynikající odborník a už v minulosti byl demokratického cítění... Ale my už si s ním budeme vědět rady... To zůstane samozřejmě mezi námi...!* Věra ho poslouchá se zbožným obdivem.

Veronika Papová jako Věra Angiová

V místnosti je zima, instruktor sedí u svého psacího stolu v zimníku, na zdi za ním několik portrétů a hesel. Instruktor vybidne Věru: – *Pověz mi něco o sobě!*

– *Je mi osmnáct... Táta padl na frontě... – neví jak dál. Instruktor vytáhne ze zásuvky stolu tenkou složku, zalistuje v ní a začne číst: – Otec byl dělníkem ve skladu, padl u Debrečínu. Matka sloužila v rodině důstojníka, dokud ten před osvobozením neuprchl do Německa. Potom nastoupila i s patnáctiletou dcerou v nemocnici jako uklízečka. Při náletu podlehla těžkému zranění... Vidíš, soudružko, víme o tobě všechno! – a spokojeně dodává: – Jsem rád, že jsi k nám našla cestu! Nic se neboj, postaráme se o tebe!*

Věru zachvátí pocit nenadálého štěstí. Její tvář bledne, málem se rozpláče pohnutím.

JÍDELNA INTERNÁTNÍ ŠKOLY

U stolu, potažených voskováným plátnem, sedí hloučky lidí, mladších i starších, mužů i žen. Většinou se neznají; nejistě, zvědavě, zamyšleně se navzájem prohlížejí. Čekají, až přijdou na řadu.

Mezi nimi, kousek stranou, Věra Angiová. Její pohled je tékavý, plný úzkosti.

Když po čase uslyší své jméno, polekaně vyskočí, popadne nevelkou odřenou kabelu, kterou měla vedle sebe na lavici a vstoupí do dveří, odkud ji zavolali.

KANCELÁŘ INTERNÁTNÍ ŠKOLY

Členy přijímací komise, kteří sedí za širokým stolem, zprvu téměř nevnímá. Je jich pět. Kladou jí otázky:

– *Co je to fašismus?... Co je to socialismus?... V čem spočívá třídní boj?...*

– *Raději ani nic neřeknu... Nebudu odpovídat...*

Stojí před komisí ztracená, mlčící, bledá.

– *Posaď se, soudružko, – slyší teď vedle sebe čísi hlas. Poslušně usedne na židli, kterou jí přistrčí mladý hubený muž laskavého pohledu, v hnědém dvouřadovém obleku, s plavým knírkem nad jemnými*

rty. – Přemýšlej trochu a uklidni se. My všichni ti přece chceme pomoci...

Věra konečně vidí zřetelněji i ostatní členy komise za stolem. Promluví však stále ještě se staženým hrdlem: – *Já nic nevím... Nikdy jsem nestudovala, nebyl na to čas... Musela jsem se živit...*

– *Strana ti teď umožní, abys studovala, soudružko, – ozve se zpoza stolu starší zavalitý brýlatý muž, který sedí uprostřed. Věra vytuší, že je to asi vedoucí...*

LOŽNICE

Věra vybalí své skrovné svr-

ky. Do zásuvky nočního stolu strčí kartáček na zuby, pod polštář vsune noční košili, pak usedne na železnou postel a čeká, až si ostatní pověsí své šaty do skříně.

Osm žen v někdejší kasárenské cimře, všechny se horečně činí, vybalují, zařizují se na nový život. Jejich řeč je dychtivá, plná očekávání a nedočkavosti.

– *Až to tady skončíme, holky, určitě už se nevrátíme na stejné pracoviště! Uvidíte...*

– *Jak to myslíš?*

– *Budem dělat jinde, než předtím. Dostaneme se přece výš...! Věra mlčí, závistivě poslouchá sebejistou prostofekost svých nových družek.*

Z vedlejší postele si k ní přisedne baculatá, tmavovlasá mladá žena a vezme ji kolem ramen. – *Neboj, my dvě si budeme rozumět! – Má příjemně hřejivý hlas. – To víš, musíme si pomáhat! A vůbec, jmenuju se Marie Muškátová!*

Je dávno po půlnoci, než docela utichne vzrušené špitání a touhu po seznámení osmi nových frekventanek internátního politického školení přemůže spánek.

Věra leží dosud s očima dokotán. V duchu stále slyší poznámku jedné ze spolubydlících: „*Budeme dělat jinde, než předtím. Dostaneme se přece výš...*“ – *Proč nespíš? – zaslechne šepot Marie Muškátové. Věra se*

Eva Szabóová

zachvěje, sklouzne na zem k Mariině posteli a celá se schoulí.

– Copak je, blázinku? Tady se nikoho nemusíš bát...! – Marie přiklekne k Věře, zvedne ji jako dítě a uloží zpět na lůžko...

SPRCHA

Proudy horké vody bičují nahá ženská těla. Vzduch je prosycen párou, obrysy jsou nezřetelné. Je slyšet hlučné, veselé, rozdováděné štěbetání a zpoza zdi i neméně veselé hlasy a šplouchání mužů.

– Ty máš ale krásný kozíčky! – libuje si Marie Muškátová a s netajným, trochu závisti-

vým zájmem si prohlíží Věřinu pružnou dívčí postavu. Od krajní sprchy se ozve kárávavý hlas čtyřicátnice Anny Trajánové: – Soudružky! Trochu více vážnosti! Chováte se jako buržoazní paničky v lázních!

Marie se posměšně uchichtne: – Proč? Je snad krásné dívčí poprsí buržoazní přežitek? Něco, co se musí zlikvidovat?

Z několika stran se ozve smích, ale Anna Trajánová, tisknouc si na obtloustlé, poněkud neforemné tělo ručník, přistoupí blíž: – Soudružko Muškátová, představovala jsem si tě mnohem vážnější! Slyšela jsem, kolik jsi za války vytrpěla...

– Právě proto! – odsekne Marie, ale už ne tak výbojně.

Věra by se v té páře nejraději celá rozpustila, stala se neviditelnou.

– Zklamala jsi mě, soudružko Muškátová! – prohlásí Anna Trajánová hořce a pak si od hlavy k patě změří Věru Angiovou.

Dívce pod tím pohledem naskočí husí kůže.

– Farizejko pitomá, – uleví si Marie Muškátová, jakmile je důstojná nahota Anny Trajánové z doslechu.

– Vy se znáte? – vyzvídá opatrně Věra.

– Jmenuje se Anna Trajánová a pracuje někde v tisku. Až to tady dodělá, půjde pryč někam za šéfredaktorku... Tam to s ní teda chytanou...!

STUDOVNÁ

Okolo podlouhlého velkého stolu jich sedí patnáct, před sebou nově sešity, pečlivě ořezané tužky. Věra Angiová sedí v napjatém očekávání vedle své dosud jediné známé, Marie Muškátové.

Do dveří vstupuje ten sympatický mladý muž, s jehož pomocí překonala svou úzkost před přijímací komisí. Zastaví se, počká, než všichni utichnou a tiše se představí:

– Zdravím vás, soudruzi! Jmenuji se István André a budu vedoucím vašeho semináře. Učit vás budu základům marxismu-leninismu. A teď bychom se snad měli všichni seznámit. Podle abecedy...

Věra ho vidí jako ve snu, vzpomíná se, až když do ní Marie strčí loktem.

– Věra Angiová – slyší profesův hlas jakoby z velké dálky.

– To jsem já – hlesne a zrudne až po kořínky vlasů. Teď už vidí jen a jen mladého profesora, jeho legračně velký ohryzek nad rozhaleným límcem košile, plavý knírek, který se pohybuje v rytmu toho, jak čte další jména... Jinak nic nevnímá...

Osazenstva politického školení se jednoho dne zmocní vlna vzrušení. Jeden ze starších účastníků, urostlý horník Neubauer, utekl domů. Předseda stranické organizace na šachtě, kde pracuje, ho přiměje k návratu na školení. Na shromáždění všech účastníků školení musí pak Neubauer provést sebekritiku. Věra Angiová před celým shromážděním spontánně slíbí, že s ním bude probírat látku a opravovat poznámky. Vyslouží si za to překvapeně uznání Anny Trajánové.

LOŽNICE

Jako vždy, i dnes pokračuje ještě za tmy, po večerce, veselé klábosení žen v ložnici. Jediná Anna Trajánová se toho všeobecného povídání a smíchu nezúčastní, leží mlčky na svém lůžku.

Věra Angiová se jí bojí a zároveň jí tato žena čímsi mocně přitahuje. Po chvíli váhání využije okamžiku ticha: – Ty máš tak krásné jméno, soudružko Trajánová... Tak romantické... Na nevzhledné tváři ženy se rozhostí polichocení a posmutnělý úsměv: – Myslíš? Opravdu?... To mě vůbec nenapadlo... Ale bylo to moje krycí jméno v ilegality... Ponechala jsem si ho...

Veronika Papová

– Tak vidíš! Třeba právě proto...
– Kdybys věděla, holka...! Krycí
jméno nám nejdou zachránit
život. Neznalí jsme nič pravé
jméno. Protože když někoho z nás
chytili... To už, mělo to i své
romantické stránky, ale vcelku to
byl velice tvrdý život! Plný kázně
a odříkání...

– To jste ani nesměli milovat? –
zeptá se všetečně boubelatá
venkovská děvče z lůžka u okna.

– Milovat...? – Hlas Anny Trajánové zní najednou zasněně, nepřítomně.

Věra by ráda zachránila
vzácnou důvěrnost chvíle: –
Vypravuj nám o něm! Pracovala
jsi s ním přece...! My víme jen
o jeho smrti, víme, že to byl hrdina...
Ale jaký byl v životě, jako
člověk, a vůbec...

Anna Trajánová se rozpovídá:
– Hrdina? Bože, to byl člověk,
nemáte ponětí! Veselý, plný elánu...
– její hlas ozívne. – Byl
to roztomilý, snědý mladý muž,
samá legrace a vtip... Ale byl
nešťastně ženatý, protože...
Trajánová se odmlčí, zhluboka
si povzdychne. – Protože mi-
loval někoho jiného...

Ložnici zavládne napjaté ticho.

– Ten den odpoledne, když ho pak
večer sebrali, jsme byli v kině...

Věra se všechna chvěje vzrušením.

Také ostatní spolubydliči zvědavě očekávají pokračování této nenadálé, vzrušující výpovědi, vtom se však znenadání ozve veselý plný hlas Marie Muškátové: – Já vám povím něco novějšího, nejsou tomu ještě ani tři dny! Předevčirem v neděli...

– Když jsi nám tak šikovně zdrhla? – uchichtne se někdo.

– Ano, měla jsem rande s Francim. Přijel poledním vlakem. Chudák vyjel za svítání, jen aby mě viděl...

– Kdo je ten Franci?

– No přece můj ženich! – opáčí Muškátová hlasem plným neskryvané smyslnosti. – Dělá u nás ve fabrice dílovedoucího, zrovna jako já... No, a hned jak jsme se sešli, mě zavedl do hotýlku u nádraží a bez dlouhých cavyků si řekl o pokoj. Klidně nás dal zapsat jako manžele. To víte, do večera jsme z toho pokojíku ani nevylezli...! Řeknu vám, stálo to za to! Už nám to oběma moc chybělo!

– No a dál? – ozve se čísi hlas.

– Povídej!

– Copak to nestačí? – směje se

spokojeně Marie Muškátová.
– Mléče, vy nestydaté...! – hlasitě zavzlyká Anna Trajánová a rázem všechny umlčí. – A vám jsem vyprávěla o něm! O něm! – Zaboří hlavu do polštáře a pláče.

Po chvíli zděšeného ticha sleze Věra s postele a opatrně se k ní přikrade. – Nechceš trochu vody, soudružko? – ptá se s účastí, ale přitom sama nechápe, proč to dělá. Tělem i duší fančí přece Marii Muškátové, její přirozené, upřímné schopnosti žít a milovat, jak se jí zachce... Vtom ucítí na ruce dotek vlhké dlaně Anny Trajánové.

– Děkuju ti, – šeptá a její čelo se leskne potem. – Už mi nic není. Jsi hodné děvče, děkuju. Ale s těmi ostatními už nechci mít nic společného...!

Nazítí ráno sedm párů očí mlčky přihlíží, jak si Anna Trajánová sbalí své věci a opouští společnou ložnici. Jen Věra Angiová jí se zakřiknutou ochotou pomáhá přenést těžký odřený kufř.

STUDOVNA

Všichni už sedí za stolem, když vejde Marie Muškátová a mlčky se posadí na své místo. Na její milé úsměvné tváři se objevil nový rys, rys vzdoru. Nikdo se jí na nic neptá, leč kdo se asi také bojí projevit zájem o věc tak nemorální, ale Marie promluví sama bez pobízení:

– Vysvětlila jsem starýmu, že nežijeme v celibátu a že se od jeptišek lišíme právě tím, že se nám hnuší pokrytectví. Chtěl mi totiž zarazit nedělní vycházky. Měli jste ho vidět! Nestačil ani mrkat, miláček!... Co já už se najezdila na kole pro partaj! Celou válku, v zimě v létě! V pětačtyřicátým jsem ušlapala stovky kilometrů s agitátory, když se dělila půda! Žila jsem jako mužskéj, spala oblečená, snášela všechny nadávky a nepřátelský řeči! Ale byla to taký nejkrásnější doba mého života! A takovej páprda mi nemá co vykládat o životě! Ani když je náhodou vedoucí politický školy!

Věra Angiová už zase slyší svůj vlastní hlas jakoby zvenčí: – Jak to mluvíš o soudružovi Šašovi?

– O co ti vlastně jde, holka? – zeptá se Muškátová udíveně, bez hněvu. – Kam se to chceš došplhat? Tak se mi zdá, že nejsi

zrovna moc rovněj člověk... Co tím chceš dosáhnout?

– Chci prostě poctivě žít! – odpoví Věra vážně s očima plnými slz.

– Tomu by říkáš poctivost? Opice jedna! A když už je řeč o poctivosti: když jsi pomáhala Anně Trajánové se stěhováním, nevyprávěla ti náhodou, kdo mě u starýho shodil?

Všichni okolo mlčí, zraky rozpačitě sklopené; většinou nejen tuší, ale přesně znají odpověď. A Věra s lítostivým pláčem skryje obličej do dlaní...

VELKÝ SÁL

Ve velkém sále někdejších kasáren je dnes slavnost k výročí Říjnové revoluce, spojená s večírkem a zábavou. Na stěnách plakáty, hesla, portréty; na stupínku zpívá pěvecký sbor revoluční a budovatelské písně. Po programu se za všeobecného veselí hrají společenské hry, sálem zní hudba harmoniky, je tu ruch a šum a plno kouře z cigaret.

Věra Angiová cítí na sobě pohled Ištvána Andrého, který sedí opodál s ostatními profesory. Dívka dělá, že ho nevidí.

Vedle ní se ozve hlas Anny Trajánové: – Jako jedna velká rodina!... Tady aspoň vš, že jsi mezi svými... – Mluví svým obvyklým, obezřetně suverénním tónem, ale dnes se zdá být přístupnější trošce lidských citů...

– Ano, – přikývne Věra. – Ž dětství se pamatuju jenom na strach a bídu, na věčné nebezpečí... Málodky jsme byli spolu... – Musíš si uvědomit sílu kolektivní, těch, kdo tě mají rádi a kdo ti důvěřují!

– Důvěra, – opakuje zvolna Anna Trajánová, – důvěra je velice důležitá věc...

– Důvěra... – opakuje s vážnou tvář Věra Angiová a už neuhýbá pohledu svého profesora. Rázem nabyla jistoty, už nevnímá, co jí Trajánová říká, ale její tvář vyjadřuje přesto i nadále soustředěnou pozornost...

Během jedné ze společenských her, při níž musí taneční dvojice udržet pingpongový míček mezi čely a tvářemi, se Věra dostane do páru s Andréem. Jen na okamžik si stisknou ruce, ale dívka pak už po celý zbytek večera neví, co se s ní a kolem ní děje...

Anna Trajánová a Věra Angiová vykořčí, podobně jako jiné agitační dvojice z internátní školy, do podvečerního šera nevlidného průmyslového města. Po špatně osvětlených ulicích obcházejí louže a vyptávají se po adresách. Procházejí nevlidnými dvory, oprýskanými schodištěmi. Zazvoní u jedněch dveří a když jim po delším klepání nejde nikdo otevřít, objeví se na pavlači souseď, starší muž s ohnutými zády. Pozve je dál, aby zde počkali na dělníka ze železáren, kterého hledají.

V omšelé staromládenecké kuchyni jim nabídnou židle, sám pokračuje v loupání brambor. – Já dělám taky v železárnách, – říká bez pobízení. – Jenomže teď marodím. V Anně Trajánové se probouzí profesionální zájem funkcionářky.

– Totíž... já vlastně ani nemarodím... – Na mužově čele se prohlubují vrásky. – Oni mě totiž chtějí vyrazit... Trajánová z něho nespouští oči.

– Napřed mě vyliči z partaje... při sloučení... – odmlčí se, pátravě se zadívá na Trajánovou. – Odkud vlastně jdete za souseďem?

Trajánová nasadí nenucený úsměv: – Byl to kamarád mého muže, tak jsem si řekla, když už tudy projíždím, podívám se, jak se mu vede... Tohle je moje neť, – ukáže na Věru.

Muž se uklidní: – Byl jsem socdemák, už od osmatřicátého. To bylo tenkrát, když už měli špáci padesát poslanců v parlamentě...

Trajánová ho přerušuje: – Ale co proti vám teď mají?

– Jo, milá paní! Že jsem prej v šestačtyřicátým šval lidi do stávký a že jsem prej byl proti sloučení. Ale já byl jenom proti tomu fašounovi, co nám dodneska dělá dílovedoucího! Ten se ovšem honem dal ke komunistům a hned nás dělníky začal pérovat! Ve jménu strany! No to se ví, když ho chtěly odbory vyhodit z fabríky, svědčil jsem proti němu taky. Když ostatní přestali makat, přestal jsem taky. Ale proti sloučení jsem neřekl ani slovo!

– Jak se vlastně jmenujete, soudružku? – zeptá se neuváženě Trajánová. Okamžitě se vzpamatuje, ale už je pozdě.

Muž se náhle vztyčí, jeho hlas se zachvěje: – *Kdo vlastně jste? A odkud jdete? Spíčkujete? Sbíráte materiál?! Koukejte zmizet, ale honem, nebo...!*

Obě ženy zděšeně vycouvají na pavlač, dveře kuchyně se za nimi hlučně zabouchnou. Na schodech se Trajánová uklidní. – *Pravicový socdemák, – konstatuje. – Třídni nepřítel!* V průjezdu najde na seznamu najemníků jeho jméno a poznamená si je do notýsku. – *Ted jsi to aspoň viděla na vlastní oči. To má pro tebe větší cenu, než semínat marxismu-leninismu!*

Trajánová pozve Věru po tomto nepřijemném intermezzu do cukrárny. Vypívá se jí, je-li spokojená v internátě a jak se jí zamlouvá vedoucí semináře Ištván André. Když ho dívka se spontánním obdivem vychvaluje, zchladí její nadšení úvahami nad jeho mladím a možnou nedůsledností. – *Věra chce nazít s profesorem mluvit, osloví ho po vyučování, ale pak si to rozmyslí, vřdší se a uteče.*

POKOJ ANNY TRAJÁNOVÉ

Za několik dní, když už Věra málem zapoměla na agitační občůzku, zavolá si ji Trajánová po obědě k sobě do pokoje, který teď sdílí s jednou profesorkou.

Před ní na stole list papíru: zpráva o agitační práci.

– *Podepiš to, – přistrčí papír před Věru. Poslední slova jsou podtržená: „...se domníváme, že jde o aktivního nepřítel.“*

Věra se podepíše svým starým plnicím perem.

– *Zítřka odjíždím se souhlasem soudruha vedoucího na dva dny do Budapešti, – říká Trajánová a dodává málem prosebně: – Vyprovodíš mě?*

PŘED NÁDRAŽÍM

Obě ženy procházejí prostranstvím před nádražím. Trajánová kráčí ztěžklými kroky obtloustlých lidí.

– *...Především si musíš udělat maturitu, – říká Věře, která za ní vleče těžkou kabelu. – Maturita je velmi důležitá, ale nedělej si starosti, pomůžeme ti to zvládnout. Musíš se na to ovšem soustředit a pustit všechny hlouposti z hlavy. Stojí to za to, uvidíš!*

A hlavně nesmíš zklamat důvěru těch, kdo se o tebe starají. Na to nikdy nezapomeň. Protože míra jejich péče o tebe je na tom přímo závislá...

CUKRÁRNA

Věra sedí u malého stolku s horníkem Neubauerem, s tím, který ze školení utekl a jemuž teď Věra pomáhá s učením. Je to chlap jako hora, cítí se v tom prostředí poněkud nespůj. Aby si dodal kuráže, objedná sobě i Věře rum.

– *...Já přece znám svou povinnost, vždycky jsem ji znal, – vykládá rozpacitě Neubauer. – Němci nám chtěli při ústupu zatopit důl, ale dvaadvacet nás zůstalo dole v šachtě, tak se jim to nepovedlo. Trčeli jsme tam čtrnáct dní, nebylo co jíst ani pít a voda kolem nás pořád stoupala, protože čerpadlo přestalo fungovat. Ani elektřiku jsme neměli a s kahanem se muselo šetrně...*

Najednou pohlédne svýma upřímnými modrýma očima na dívku, jeho ruka se nespolehlivě blíží k její: – *Kdybych já mohl mít takovou ženu, pane bože! – povzdychne si. – Ta by mě táhla nahoru, vedle té bych to snad taky někam dotáhl...! Proč bych si tě já nemohl zasloužit, soudružko!*

Věra řekne hořce a rezignovaně: – *Neobjednávej si už nic k pití, soudruhu...*

– *S tak krásnou ženou jsem si ještě nikdy netykal... – nedokáže přestat Neubauer. – Celý život jsem toužil mít ženu s krásnými dlouhými vlasy, ale moje žena je má krátké a... nijaké...*

Věra chce říct něco rezolutního, cítí však mírnou otupělost z rumu.

Vtom se otevřou dveře a vejde Ištván André. Zimou mu zčervenaly tváře i nos; celý se rozzářil, když je uvidí. Veselí se mne ruce, přisedá si k nim: – *Vyprovodil jsem na vlak ženu a kluka. Zůstanou týden u našich v Pešti.*

Zadívá se na Věru, která mu pohledem naznačí, že Neubauer má trochu v hlavě.

Horník se dívá před sebe, prohlíží si rozpraskané nehty. – *To víte, soudruhu profesore, – říká zamýšleně, – nejhorší na tom je, že člověk si nejdřív vybere ženu a pak teprve pozná, co se mu líbí.*

– *Jo, to se stává... mnohým se to*

stává, – přikývne André a pohledně na havíře s účastí málem až přehnanou.

– *A to už tak musí zůstat na celý život? – zvýší Neubauer hlas, až se po něm ohlédne několik lidí od ostatních stolků. – Když je někdo komunista, tak už to nejde změnit?*

Tvář mladého profesora se zachmuří.

– *Na to je těžká odpověď, soudruhu.*

Věra se k němu přikloní: – *Měl bys ho poslat domů. Přece ani neví, co říká.*

André na ni udiveně pohlédne, dívčina reakce mu připadá až kruté věcná.

Ale horníkova rozjítřená mysl vytuší, že je zde zbytečný. Dotčeně a zasmušile zaplatí, nemotorně se rozloučí a odejde.

Mladý profesor za ním zamýšleně hledí. Už by chtěl jít za ním, ale Věra ho s náhlým odhodláním zadrží.

– *Už dávno jsem chtěla s tebou mluvit, soudruhu André; vždycky se tě ptám na všelijaké hlouposti a ty si asi říkáš, že jsem úplně pitomá, víd?*

– *Nic takového si nemyslím!*

– *A co si asi myslí ostatní, že za tebou pořád běhám, že se na tebe pořád koukám, že ztrácím řeč, když se mě při vyučování na něco zeptáš...*

André se sklopeným zrakem rozpacitě žmoulá dečku na stole.

– *Od té doby, co jsi mě oslovil, tenkrát, když jste mě přijímali, od té doby přesně vím, že pro mě nejdůležitější... Vlastně už nic neslyším, nic pořádně nevidím, na nic jiného nedokážu myslet...*

– *její rty se horečnatě zachvějí. – Já vás miluju...! – Při tomto sdělení mu nedokáže tykat...*

Mladý muž se zachvěje, jeho špičaté koleno se mimoděk dotkne jejího, prsty křečovitě svírají okraj stolku.

– *Vy jste si toho nevíš? Nevíšiml jste si, že na vás pořád civím? – ptá se až útočně. – Když budeme sami, budu vám vždycky vykat, víte? Pro mě to bude právě jako tykání...*

Muž stále ještě mlčí. Věra se vyděsí: – *Prozradila jsem se, neměla jsem být tak slabá, tak dětinská! Co to má za lubem, proč mlčí? Nebo je tak zbabělý, že se bojí promluvit? Tak k čemu to všechno? Neměla jsem vypít ten rum!*

Srdce jí prudce buší až v krku, všechna hoří vzrušením.

Ištván André zvedne zrak, jeho prsty se uvolní. – *Ale ano, – říká tichým, chraptivým hlasem. – Všiml jsem si všeho. A také ty sis toho mohla všimnout. Nebo snad ne? – Jeho oči se usmívají.*

– *Že mě miluješ? Toho jsem si měla všimnout? Že mě taky miluješ? – Věra Angiova zapomíná na své předsevzetí a zase mu tyká. – Proč to nevylovíš?! Řekni to! – Prudce mu stiskne ruku.*

– *Ano, miláčku, že tě taky miluju. Že taky mluvím kolikrát samé nesmysly a nedokážu se soustředit. Že i při své ženě a klukovi myslím na tebe. Že už mám strach podívat se vedoucimu do očí...! – Jeho tváře zčervenají. – Co já už jsem se kvůli tomu natrápil...! A pak... Za šest neděl školení skončí, ty odjedeš domů... a co bude dál? Už tě nikdy neuvidím... – André upře na Věru svůj čistý, bolestný pohled.*

LOŽNICE

Konečně všechno utichlo, všechno kolem spí. Ani z chodby už není slyšet sebemenší hluk.

Marie Muškátová pokojně oddechuje, paže rozhozené na polštáři.

Rozechvělá Věra, nehnutě ležící na lůžku s očima dokořán, si v duchu představuje Andrého, jak čeká za dveřmi svého pokoje. Dosud má na sobě sako obnošeného hnědého obleku, rozhalený límeček košile, stojí tam, kdovi od kdy... Dívka se pod přívalem vřelé něžnosti usměje.

Na vedlejší nočním stolku ukazuje svítící ciferník budíku čtvrt na dvě, když se konečně odhodlá vyklouznout zpod deky. Chvatně si na nahé tělo natáhne flanelový župánek, neslyšně proběhne mezi lůžky a opatrně stiskne kliku...

POKOJ IŠTVÁNA ANDRÉHO

Věra spíše vpadne než vejde do dveří profesora pokoje a zde ji uvítá navlas stejný obraz, jaký si představila. André stojí za dveřmi kdovi od kdy, dosud má na sobě sako svého obnošeného hnědého obleku, límeček košile rozhalený a nevěřičně zírá na

dívku, na její rozpuštěné dlouhé vlasy, na celé to neuvěřitelné zjevení.

- *Zhasni*, - zašeptá Věra.
- *Ne. Chci tě ještě vidět!*...
Ještě nikdy... ještě nikdy jsem neměl co dělat s tak krásnou ženou... - říká tónem, který připomíná horníkova slova z cukrárny.

Stojí před ní chlapecky plaše, líce mu zčervenají. Dotkne se její tváře...

- *Zhasni!* - naléhá Věra. - *Ve světle se stydím*, - dodává nevinně a bezostyšně...

CHODBA

Když za svítání vyklouzne z mužova pokoje, zdá se jí, že opodál zahlédla Annu Trajánovou. Tam, kde se chodby křížují, jako by se mihla ženská postava a pak vzápětí se ztrácí, splyne s šerem chodby. Věra se tiskne ke zdi, zatajuje dech: „*Anna Trajánová?! To není možné, odjela přece na dva dny!*“
Jako vyplašené ptáče prchá zpět do své ložnice...

JÍDELNA

Věra Angiová má službu při snidani. Na dlani jedné ruky velký podnos s krající chleba a kostkami marmelády, v druhé ruce džbán s bílou kávou; najednou ztuhne: přes rozmazané hlavy zahlédne opodál Annu Trajánovou. Sedí u svého obvyklého stolu vedle profesorky, s níž bydlí na pokoji.

Věra k ní přistoupí jako ve snu, nalévá jí kávu do hrnku.
- *Přijela jsem už v noci*, - říká Trajánová naprosto klidně.
- *Přivezli mě autem*. - Přivítivě se zeptá: - *Jak se máš?*

- *Děkuji, dobře*, - hlesne dívka a v zádech cítí palčivý pohled Ištvána Andrého. Ale neohlédne se.

VELKÝ SÁL

- ... a na závěr vám připomínám, soudruzi, - vedoucí Vilmoš Šas poněkud zvýší hlas, - že za několik dní budete mít půlku vašeho školení za sebou. Opět se

všichni sejdem, abychom si řekli, čeho jsme dosáhli a jaké úkoly nás ještě čekají. Bude to také den kritiky a sebekritiky. Od každého z vás očekáváme pravou komunistickou otevřenost. Byl bych proto rád, kdybyste si ve zbývajících dnech zopakovali dosud probranou látku. Tím končí náš újednání plenárku. Zazpíváme si Internacionálu...

U východu ze sálu se André protlačí k Věře: - *V noci tě určitě čekám!* - pošeptá jí, ale Věru unáší dav...

CHODBA

Věra se chystá přeběhnout ze sprchy do ložnice - na mokřích vlasech ručník uvázaný do turbanu - když za rohem spatří Andrého. Zřejmě ji vyhlížel a teď se jí chvatně postaví do cesty.

- *Celou noc jsem na tebe čekal!*...!
Věra, křídově bleďá zděšením, procedí mezi zuby: - *Prostím tě, zmiz! Okamžitě zmiz! Kdyby tě tu někdo uviděl!*...!
Přitáhne si župan ke krku a mizí ve dveřích ložnice.

Zoufale smutný André se ještě několikrát pokouší přimět Věru, aby k němu znovu přišla, ale marně. Dívka je vyděšená, stále se jí vrací vidina Anny Trajánové na noční chodbě. Trpí, ale odolává pokušení. A mezitím už se vrací Andrého žena...

VELKÝ SÁL

Nastal den „poločasu“, den hodnocení, kritiky a sebekritiky. Za okny zšeřelý zimní den, v sále se svítí, posluchači sedí v neklidném napjatém tichu u svých stolů a nemluví ani mezi sebou. Na všech jako by ležela tíha úzkosti z čehosi neznámého, proti čemu jsou zcela bezbranní.

Věra cítí na sobě pátravý pohled Anny Trajánové. S velkým sebezapřením na ni pohlédne a usměje se na ni, ale žena její úsměv neopětuje. Členové profesorského sboru, i delegát z Budapešti - sebevědomý mladý muž s ulžanými světlými vlasy - jsou ve svátečním. Jen Ištván André má na sobě svůj jediný

obnošený hnědý oblek. Okolo očí temný stín, tváře kolem lícních kostí zrudlé. Hlas vedoucího je slavnostně rozechvělý. — ... Kritice a sebekritice musíme dát volný průchod, proto ji časově neomezujeme... Věšina pozornost je roztěkaná, jen občas se na chvíli soustředí.

Teď zrovna je „na tapetě“ mladý důstojník pohraniční stráže. Je velmi pohledný, bezvadně oblečený, na pěstěných rukou velký pečetní prsten.

— ... Marná sláva, soudruhu, — říká mu delegát z ústředí tónem rutinizovaného řečníka, — nezdá se, že bys byl doopravdy upřímný. Zamlouváš své nedostatky, o některých věcech prostě mlčíš!

— Ano... snad... Ještě jsem se nezmínil o jedné věci... — Mladý kapitán ztrácí půdu pod nohama. — Sloužím v malé obci na jižních hranicích, a když se mělo v místní organizaci hlasovat pro přijetí usnesení proti Titovské klíče, nepodporoval jsem dost rozhodně okresního instruktora a usnesení... nebylo přijato.

— Věděli jsme to, soudruhu, i když jsi nám to chtěl utajit. Budeš si muset pracně získat naši důvěru, bohužel... — uzavírá delegát z ústředí a mladý kapitán usedá s tvářemi v dlaních. Věra vidí sál přes bílou mlžnou clonu. Zoufale hledá Andrého pohled. Ale ten je nedostupný...

Před shromážděním stojí teď vysoký, pevně stavěný starší muž. — Za Republiky rad jsem byl velitelem praporu... — Musíš se zbavit pychy, soudruhu, a měl bys sebekriticky zhodnotit celou svou minulost... — Já se přece zúčastňuju všeho, — říká ten starý chlap a sundá si brýle s tlustými skly. — Dokonce volejbal chodím hrát. Žádné kolektivní činnosti se nevyhýbám! A moji spolubydlící vám můžou potvrdit, kolikrát jim do noci vyprávím o ilegality, o vězení... — A nezdá se ti, soudruhu, že se vyvyšuješ nad ostatní? Že si o sobě příliš mnoho myslíš? — ptá se teď vedoucí školy Vilmoš Šaš.

Ale delegát z ústředí ho ani nenechá domluvit: — Tebe, soudruhu, sem poslali proto, abys pomocí kolektivu rozpoznal své chyby. Jsi tady nejstarší... Ale ty jsi zůstal stát, soudruhu, a ten, kdo zůstane stát, jde zpátky a nevyvíjí se dál. Ten nejde vpřed s ostatními! Starý muž se seveze na židli, hlavu zaboří do obou rukou na stole, široká ramena se mu zachvějí. — Snad by se s takhle zkušeným starým soudruhem nemělo zacházet tímto způsobem! — zvolá Marie Muškátová v nastálém tichu, které ještě zdůrazní její slova. — Kdo to řekl? — chce vědět delegát z Budapešti. — Já! — zní pohotová odpověď. — Jmenuju se Marie Muškátová! — K tvé poznámce se ještě vrátíme, soudruško... Jako v tíživém snu zaslechne Věra Angiova své jméno. Posudek, který přečte její skupinový důvěrník, je shovívavý a uznalý: — Je pilná, a velmi houževnatá, důsledně sebekritická, ale dosud málo vzdělaná. Iniciativně se ujala staršího soudruha, opakuje s ním látku, stará se o jeho prospěch... Její postoj ke straně je upřímný, uvědomělý,

má však dosud nepřekonané zábrany... Prožila těžké, neradostné dětství, musí hodně dohánět... Je trochu nedůtklivá...

Přidá se jeden z přednášejících: — Je chápavá, plná zájmu, přizpůsobivá...

Věra naléhavě hledá Andrého pohled, ale ten jako by se definitivně pohroužil do prázdna...

Okolo ní několik uznalých i závistivých očí: „Máš to za sebou, holka, tobě už je hej! Kolik starších, dospělých lidí bylo tady dnes poníženo a zahanbeno...!“

Teď musí vstát, musí něco říct, sebekriticky se přiznat k některým svým nedostatkům... Tváře kolem ní se uvolní, jako by si řekli: to nestojí ani za řeč.

Když se zvedne, zachytí povzbudivý pohled Anny Trajánové a nejraději by se rozplakala: „Pravé velkorysosti jsou schopni jen ti, kdo mají moc! Ale já nechci zneužít její dobroty, neodstrčím ruku, kterou mi podává! Víš, co se ode mě očekává! Víš co je mojí povinností! Nebudu lhát!“

– Děkuji, soudruzi, že jste se mi věnovali, – spustí tichým, nespěšným hlasem. – Tolik lidí se o mě za celý můj život ještě nestaralo. Nikdy se mi nesnilo o tom, že bych mohla studovat, měla přitom plně započtení a ještě dostávala svůj plat...

Kolem ní se zvolna zvedá vlna dojetí a účastí se sirotkem. Několik lidí zpozorní, z jejího tónu je zřejmé, že nemíní přestat tak záhy, jak se předpokládalo.

– Ale já se vám musím k něčemu přiznat, soudruzi, k něčemu, co před vámi nesmím zatajit... Byla jsem v neděli v noci u soudruha profesora Ištvána Andrého v jeho pokoji... Jeho rodina byla v té době pryč...

Rozhlédne se, oči všech se na ni upírají.

– Byla jsem tam... – opakuje, – a velmi se za to stydím... On mě k tomu nenutil, nevyhrožoval mi, a já vlastně ani nevím, co mě k tomu vedlo...

Anna Trajánová se s námahou zvedne a udeří do stolu. – Mlč! – křičí nepřítelně. – Mlč přece! To je typický projev hysterie! Halucinace! Případ pro psy-

chiatra! Tak už si sedni, soudružko!

Sálem proběhne neklid a šum. Vedoucí se nakloní k delegátovi z ústředí a cosi mu vzrušeně šeptá.

Ištván André sedí dosud se sklopenou hlavou, obě ruce opřené dlaněmi o stůl.

– Okamžitě přestaň! – zvolá ještě jednou Trajánová, teď už svým obvyklým rezolutním tónem.

– Ne! – odporuje dívka. – Já o tom musím mluvit!

Ištván André se konečně vzpamatuje, vstává pomalu, opíraje se o stůl, židle pod ním nepřijemně zavrzne.

– Soudružka Angiová mluví pravdu. Ano, je to pravda, – dodává odhodlaně.

Z tváří kolem mizí strach a napětí.

– To sem vůbec nepatří! – křičí Anna Trajánová.

– Ale patří, ovšemže patří! – trvá profesor paličatě na svém. Delegát z ústředí rychle napíše cosi na lístek a přistříjí jej vedoucímu Šašovi. Ten přikývne, odkašle si, vstane a přitom shodí květináč.

– Domnívám se... – sálem to zašumí, nic podobného ještě nezažili. – Domnívám se, – opakuje vedoucí, – že bychom pro dnešek měli skončit.

Jsou slyšet výkřiky: – Ať promluví soudruh André!... Máme právo to vědět!... Romeo a Julie! Vedoucí zatahá mladého kolegu, který pořád stojí za stolem, za rukáv: – Ne, abys mluvil dál! – pošeptá mu se zmúčenou tváří. – Drž hubu, člověče! Zničíš se!

Ale André teď už nezadržitelně, klidně pokračuje: – My se totiž máme rádi, soudružka Angiová a já. Proč neřít konečně taky pravdu!? Tím spíš, že to, čeho jsme tady dnes celý den svědky... Soudruzi! – hlas se mu zachvěje, ale nepřejde do řečnického tónu, zůstává věcný, prostý, klidný. – Mně je sedmadvacet let, soudruzi, a členem strany jsem od prvního ročníku svých studií. V druhém ročníku mě zatklí, nejdřív jsem byl ve vězení a pak s trestním oddílem na frontě. Odtamtud jsem přeběhl k sovětům. Můj život, to nic není. Můj život, to je strana, soudruzi... – Vzrušení mu brání mluvit plynule dál

a opět cítí, jak ho kdosi tahá za rukáv. – Ale to, co se tady dnes děje, soudruzi, i když to třeba neříkám zrovna ve vhodné chvíli a ani nemám právo říkat to teď,... ale to, co se tady děje, to není lidské... To je vysloveně... vysloveně nelidské...

Anna Trajánová se hlučně zvedne a opustí sál. André cítí mezi žebry varovný tlak Šašovy ruky.

– Jsem komunistou proto, že se považuji za člověka lidského. My dva se soudružkou Angiovou se milujeme. A já věřím, že my komunisté vybudujeme lidštější svět! Ano, znám svou povinnost! My přece nechceme vychovávat masochisty, křivé, prohané lidi. Právě naopak! A já dobře vím, co je mojí povinností...!

Teď už je vyčerpan, mluví zmateně, nesouvisle, naivně. Je sám sebou poněkud dojat, zdá se mu, že může snad aspoň malinko napravit ten neslýchaný hon na lidi... – Ano, – řekne ještě jednou, vyčerpaně a šťastně, – miluji Věru Angiovou.

Věra pohlédne na delegáta z ústředí i na vedoucího školy.

Potom si změní Andrého, jak tam stojí štíhlý, bledý, s rudými skvrnami na tváři. Všechno to chladně, věcně zvaží. Ví, co má říct.

– Ne! – řekne svým sympaticky zastřeným hlasem. – Ne, soudruh André se mýlí. Já ho vůbec nemiluju. To bylo jen proto, že jsem v něm viděla takovou autoritu... Je vedoucím našeho semináře... – dívka skloní hlavu. – Bylo to jen poblouznění... Delegát z ústředí strká před vedoucího další papírek. – Skončíme to! – prohlásí vedoucí a rezolutně povstane.

Profesor André byl neprodleně odvolán z funkce a přeložen neznámou kam. Seminář dostal jiného, staršího vedoucího.

CHODBA

Věra Angiová stojí v okenním výklenku ztichlé noční chodby, nedaleko dveří jejich ložnice. Otevře tiše vnitřní okno. Vnější tabulky jsou za-

mrzlé, pokryté snovou kresbou třpytivých ledových květů a hvězd. Dívka je odhodlaně otevře také.

Rozhrne si županek na prsou a horké čelo opře o mrazivé sklo. Stojí nehnutě, v podivném polobdění, kdoví jak dlouho.

Ze strnulosti ji vytrhne hlas Marie Muškátové: – Co tady děláš? Zbláznila ses?!

Statná mladá žena ji odtrhne od okna a popadne ji do náručí jako malé děčko.

LOŽNICE

Marie drhne Věřino zkřehlé tělo hrubým plátěným ručníkem, potom ji celičkou zabalí do svého bytelného barchetového županu, strčí ji do své postele, lehne si k ní a zahřívá ji teplem vlastního kypřého těla.

Věra Angiová se pořád ještě celá chvěje, drkotá zuby. Marie ji k sobě tiskne, ale přitom ji rozhořčeně, nelítostně plísni: – Viš, holka, taky jsem přišla z hodně veliký bídy, ale ještě nikdy

jsem nezatoužila dostat se nahoru natolik, abych přitom musela klesnout tak hluboko...! Nejradši bych ti nařezala...! A možná, že to taky udělám...!

Věřina zimmnice nepřestává, není to už jenom tělo, ale každický nerv, sama její duše se chvěje a nemá dost sil, aby ten třas přemohla...

INTERNÁTNÍ DVŮR

Účastníci školení hrají volejbal. Nedbajíce mrazu vesele pobíhají, pokřikují, chovají se jako děti.

Věra Angiová sedí opodál, zdá se, že sleduje hru, ale ve skutečnosti nic nevidí. Najednou ji do obličeje zasáhne studený tvrdý míč.

Dívka se hořce rozpláče. Několik lidí ji konejšivě obklopí, Věra však vzlyká dál. Pak najednou cítí, že je zase sama se svými slzami, všichni jakoby se do země propadli.

– Proč pláčeš, soudružko? – ozve se za ní hluboký hlas Anny Trajánové.

Věra nevěří svým uším. –

– Míš mě trefil do obličeje, – říká omluvně už s náznakem nespělého úsměvu. – To nic není. Ale asi ještě pořád nejsem úplně zdravá...

Anna Trajánová je teď pečlivěji oblečená a upravená, než jsme ji vidali dříve. – Ty nepláčeš kvůli míči, soudružko... Pozoruju tě už dlouho... Já ti rozumím, nemusíš mi nic říkat... – Objeme Věru kolem ramen a odvádí ji z hřiště.

Věra nic nechápe. Vůbec už nepočítala s takovou změnou. Teď teprve se doopravdy rozpláče, celé její křehké tělo se chvěje vzlykotem.

– Nic se neboj, děvče, – konejší ji Trajánová. – O tvoji budoucnost už se postaráme... Jestli ovšem nezklameš naši důvěru! – Už je to zase řeč rutinované funkcionářky...

VELKÝ SÁL

Ve velkém sále panuje slavnostní nálada: nastala chvíle závěrečného hodnocení a rozloučení. Změna, kterou všichni frekventanti školení za těch

několik měsíců prošli, je očividná.

Přijeli sem jako zakřiknutí nesmělí žáčkové, plní uzlosti a zábran, a nyní si jdou k předsednickému stolu pro diplomy lidí sebevědomí, povzbuzení, uznání. U Věry směje.

Vedoucí Vilmoš Šaš předává diplomy vždy s doprovodem několika slov hodnocení, povzbuzení, uznání. U Věry směje.

Angiové zdůrazňuje její houževnatou pili a to, že se naučila rozlišovat mezi důležitým a bezvýznamným. – Nejnebezpečnější nástrahou jsou nám naše vlastní city, – říká. – Nedočkáme-li zlodárnout v sobě tento zmatek pomocí svého uvědomění a poznání pravdy, snadno se dostáváme na scestí...

Věra se vrací ke stolu s diplomem v ruce jako ve snu. Zdá se jí, že železný plot za oknem se na ní řítí a náhle jakoby celý svět okolo ní pohltila černá tma. Padne hlavou na desku stolu...

LOŽNICE

Když otevře oči, cítí na čele mokrý obklad a nad sebou spatří tvář Anny Trajánové. S námahou se nadzvedne a zjistí, že tu jsou jen samy dvě, všechna ostatní lůžka jsou čistě povlečená, srovnaná. Věra by ráda něco řekla, ale jen bezhlesně pohybuje rty.

– Já tě chápu, děvenko, – říká zvolna Anna Trajánová, – a znám celou tvou situaci...

Věra ze sebe ztěžka vypraví: – Já se tam nemůžu vrátit... V nemocnici mě všichni nenávidí... Trajánová přikývne. – Na to si musíš zvyknout, že nás naši nepřátelé nenávidí. To už teď bude patřit k tvému životu. Ale soudruzi, přátelé, budou vždy s tebou. Naučíš se ještě víc vážit si síly kolektivu. Naše láska totiž není vlažná, bezzásadová. Je náročná, kritická, soudružská.

– Stydím se, že jsem omdlela, – hlesne dívka. – Nemáš se co stydět! Al se stydíš buržoazie, že jsi jako dítě musela tolik trádat a neměla z čeho zesílit!

– Půjdu třeba uklízet, drhnout podlahu, ale tam už se nevrátím! Nemám domov, rodinu, ani práci... co vlastně se mnou bude...? – Soudruzi se usnesli, – spustí Trajánová slavnostně, – že budeš pracovat v tisku. To je veliké vyznamenání! Tisk potřebuje no-

vě síly, zatím je tam plno buržoazních, reakčních živlů. Neposláme tam leckoho. Musíš se zocelit, zatvrdit. Naš boj vyžaduje i v legálních podmínkách celého člověka. A tento boj, soudružko, bude stále tvrdší a ostřejší, uvídníš!

– Já nevím, – zaúpí Věra. – Nevím... Mám dělat v tiskárně, nebo roznášet noviny? – ptá se polekaně, až se Trajánová zavzbuzí.

– Staneš se novinářkou! Z vás mladých teď budou inženýři, re-daktoři, ředitelé! Budoucnost je doopravdy vaše a jen na vás záleží, co si s ní počnete. Člověk roste na úkolech, plavat se naučíš nejlíp, když tě hodí do hloubky...

V AUTĚ NA SILNICI

Věra se upřeně dívá oknem staré černé limuzíny před sebou, na dosud zimní silnici. Sedí zpříma, Anna Trajánová vedle ní usnula. Její hlava, celé to masivní tělo se pohupuje v rytmu jízdy po nerovné okresní silnici.

Pohled Věry Angiové náhle zpozorní. Za zamženým čelným sklem auta spatří daleko před sebou na silnici postavu na kole. Jak se přibližují, rozezná oblyskaný mužský kovčeh. Ženy třicetvrták, hlavu ovázanou šátkem na babku, ruku, přidržený si sukni mezi koleny. Na plošině za sedadlem kola se kymácí špagátem uvázaný starý proutěný cestovní koš.

Věřiny oči jsou najednou plny slz. Zabuší na okénko auta: – Marie! Marie Muškátová! Vůz miji ženu na kole; usilovně šlape do pedálů, středěný pohled upřený před sebe na louže a výmoly cesty. Auto nezaregistruje.

Věra se ohlédne, kolo se vzdaluje, ztrácí se z dohledu. Věra se zadívá na spící ženu vedle sebe. Poprvé ji vidí uvolněnou, bezbrannou...

A po mnoha kilometrech, když už jsou daleko, se jí zdá, že zahlédla někdejší kasárenskou budovu internátní školy. A v jednom okně, ano! docela zřetelně vidí Ištvána Andrého, jeho hubenou tvář, laskavý pohled, plavý knírek pod nosem...

Upravila a přeložila
KATEŘINA POŠOVÁ